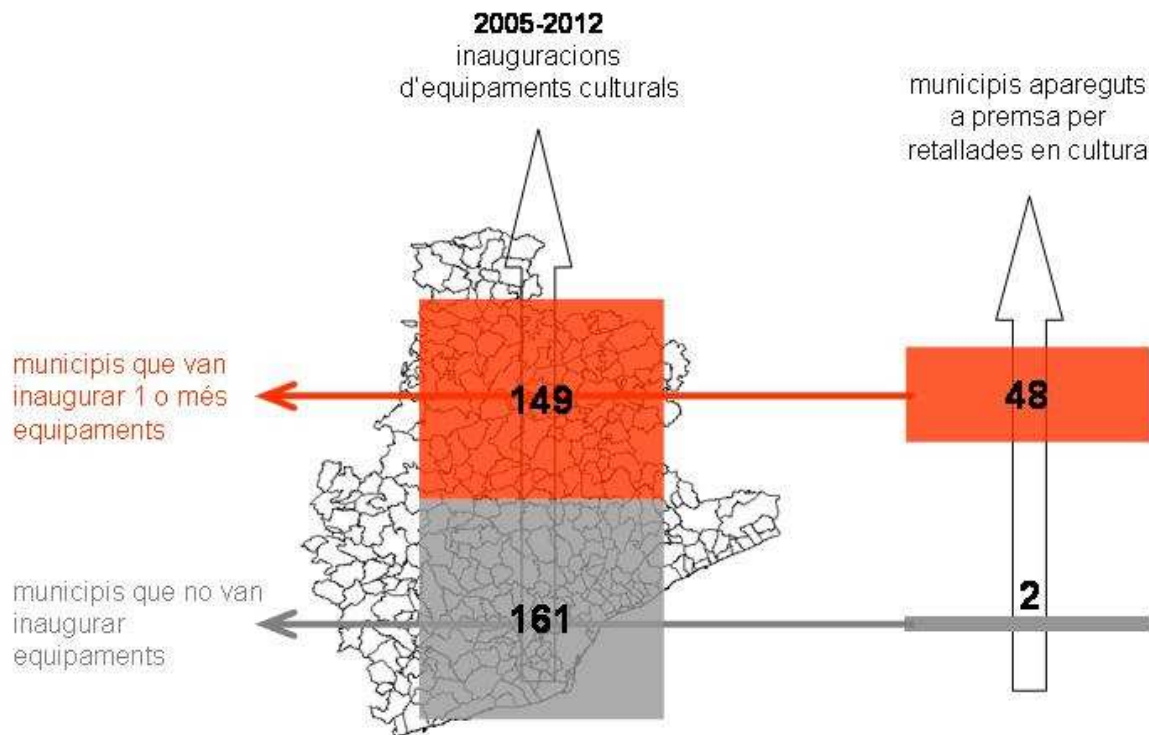

LABORATORI ÚS I OPTIMITZACIÓ DELS EQUIPAMENTS CULTURALS

#2 Els equipaments culturals, en crisi

Font: Recull de Premsa de Cultura del Centre d'Informació i Documentació del CERC

Des dels primers anys de la democràcia, els equipaments culturals han estat elements centrals del desenvolupament del territori, amb un fort component simbòlic gràcies a la seva doble faceta d'instrument i de monument. La construcció de nous equipaments s'ha acompanyat d'una oferta creixent de serveis culturals per part dels ajuntaments; una oferta que, des del punt de vista competencial, sovint depassava les atribucions dels governs locals en matèria de cultura.

Avui, en un context de profunda crisi econòmica, les polítiques públiques de cultura s'enfronten a una reducció dràstica dels seus recursos, però també a un canvi de paradigma que posa en qüestió moltes de les dinàmiques del període anterior. Pel que fa als equipaments, n'hi ha alguns que tanquen i d'altres que tenen serioses dificultats per tirar endavant la seva activitat. Per una altra banda, en canvi, estan sorgint algunes propostes i iniciatives innovadores pel que fa a l'ús i la gestió d'equipaments culturals que creiem que cal tenir en consideració.

En el marc del treball del laboratori "Ús i optimització dels equipaments culturals", el CERC es proposa fer petites píndoles d'informació que aprofundeixin en aspectes concrets de la problemàtica que ha portat als ajuntaments a una situació en la que han de prioritzar entre serveis que considerem bàsics per als ciutadans i que, en molts casos, estan portant a una gran reducció dels pressupostos de cultura i, per tant, d'aquests serveis.

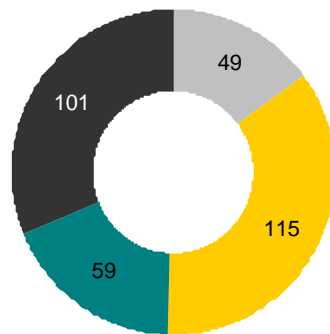
L'equip d'estudis del CERC, febrer de 2013

Els efectes de la crisi econòmica en els equipaments culturals dels municipis

Podríem dir que el tret més característic de l'evolució dels pressupostos locals de cultura dels darrers anys, a banda de la gran reducció que han patit des de 2009, és que els recursos dedicats als equipaments culturals han crescut per damunt la resta: recursos destinats a la seva construcció, primer, i més endavant al seu funcionament, manteniment i dotació de personal.

A partir de les notícies aparegudes al Recull de Premsa de Cultura que s'elabora diàriament des del Centre d'Informació i Documentació del CERC s'han comptabilitzat un total de 324 inauguracions d'equipaments entre el 2005 i el 2009, a 149 municipis diferents de la província de Barcelona – exclosa la ciutat de Barcelona- que representen gairebé la meitat dels municipis que hi ha a la província. D'aquests, més d'un 60% es van inaugurar a partir de gener del 2009, quan els pressupostos de cultura ja s'havien començat a contraure.

Equipaments inaugurats a la província de Barcelona 2005-2012, per franges de població

■ municipis menys 5.000 habitants ■ municipis 5.000-20.000 habitants
■ municipis 20.000 - 50.000 habitants ■ municipis > 50.000 habitants

Font: Recull de Premsa de Cultura del Centre d'Informació i Documentació del CERC

Hi ha dos grups de municipis que concentren la major part d'aquests equipaments: els que tenen entre 5.000 i 20.000 habitants -amb un 35% de les inauguracions- i els de més de 50.000 habitants – amb un 31% de les inauguracions-. En tercera posició per nombre d'equipaments inaugurats hi ha els de la franja dels 20.000 a 50.000 habitants i finalment els municipis de menys de 5.000 habitants.

Ara bé, si posem aquestes xifres en funció del nombre de municipis de cada franja, les percepcions varien. Vist d'aquesta manera, les inauguracions d'equipaments culturals han tingut una relació positiva amb la grandària dels municipis: mentre als municipis de més de 50.000 habitants s'han inaugurat de mitjana més de 5 equipaments per municipi en el període 2005-2012, als que en tenen menys de 5.000 només se n'han inaugurat 0,27, és a dir, menys d'un equipament per cada tres municipis. Als municipis de la franja 20.000–50.000 habitants s'han inaugurat més de 2 equipaments per municipi, i als de 5.000 a 20.000 habitants, 1,3.

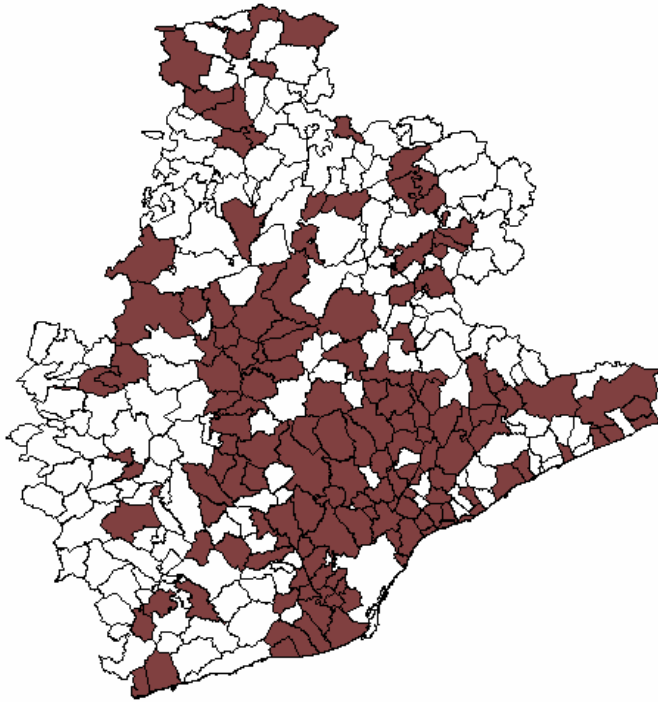
En consonància amb aquestes xifres, són els municipis grans els que dediquen una part més gran de la despesa en cultura a les retribucions de personal –un 32% del pressupost l'any 2011- mentre que els de menys de 5.000 habitants hi van dedicar únicament un 14% aquest mateix any. Tot i això, la despesa en personal ha augmentat en tots els grups de municipis entre 2005 i 2011. El creixement d'aquesta despesa sovint ha anat de la mà de la construcció de nous equipaments.

Per tipologies, hi ha tres grans grups que, plegats, representen dues tercers parts dels equipaments inaugurats: els equipaments de proximitat (centres cívics i espais polivalents), els museus i centres d'interpretació del patrimoni, i les biblioteques públiques.

La resta són, per ordre de més a menys nombrosos, teatres i auditoris, centres de creació artística (vinculats a les arts escèniques, visuals i audiovisuals), complexos culturals que comprenen diversos

equipaments, arxius i centres de documentació i, finalment, espais d'exhibició (sales d'exposicions i de cinema).

Pel que fa a la distribució territorial de les inauguracions, tal i com es pot veure al mapa següent, la majoria es concentren a l'Àrea Metropolitana de Barcelona i a la Catalunya Central, tot i que n'hi ha per tota la província. Destaca, per exemple, la comarca del Berguedà, amb vuit equipaments en municipis cap dels quals supera els 5.000 habitants –alguns no arriben als 500.

Des de la tardor de 2011, han anat apareixent a la premsa notícies d'ajuntaments que han hagut de prendre mesures més o menys dràstiques per fer front a la reducció dels pressupostos de cultura, donat que tenien dificultats per costejar el manteniment dels seus equipaments i programacions culturals. Alguns han hagut d'ajornar o fins i tot abandonar projectes que havien engegat; d'altres han variat les seves dinàmiques d'actuació per tal d'optimitzar recursos.

Fent un recull de notícies, apareixen 50 municipis de la província que es troben en una situació similar. 48 d'aquests havien inaugurat algun equipament cultural entre 2005 i 2012.

És a dir, que un 32% dels municipis que van inaugurar algun equipament cultural durant el període anterior han tornat a aparèixer a la premsa a causa de les

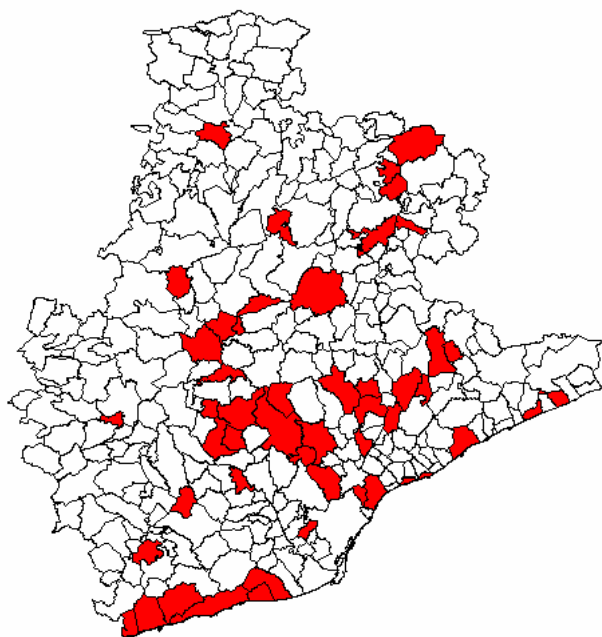
retallades que estan duent a terme en la despesa en cultura, mentre que només l'1% dels municipis que no havien inaugurat equipaments han aparegut a la premsa per aquest motiu. En una lectura superficial podem concloure que, en molts casos, els ajuntaments que més estan patint els efectes de la crisi són aquells que havien fet una forta inversió en cultura durant els anys anteriors. Ajuntaments que van apostar per dotar-se d'equipaments culturals i que ara estan patint les conseqüències d'una crisi econòmica la magnitud de la qual ha agafat al país per sorpresa.

Sovint, quan un ajuntament té problemes no es concentren en un sol equipament sinó que afecten diversos equipaments i projectes. En total, s'han trobat 124 casuístiques diferents afectant als 50 municipis esmentats, amb una mitjana de 2,5 per ajuntament. En alguns casos, els problemes econòmics es concentren justament en aquells equipaments nous, però en la majoria recauen en d'altres equipaments del municipi o bé en la programació no específicament associada a equipaments.

De fet, en la major part dels casos apareguts a la premsa la primera afectada per la crisi ha estat justament aquesta activitat cultural que no està directament vinculada a equipaments, com ara festivals, festes majors, fires i, en menor mesura, l'activitat pròpia dels equipaments. D'aquests, els més perjudicats han estat els museus. També crida l'atenció, tot i que no es tracti pròpiament d'equipaments culturals, el gran nombre d'escoles de música i d'arts que s'han vist obligades a augmentar molt els preus de la matrícula, a buscar fórmules de col·laboració amb d'altres escoles o fins i tot a tancar a causa de la crisi.

Així doncs, les notícies recollides a la premsa poden de manifest com, en consonància amb el que es va veure en l'anàlisi dels pressupostos de cultura, la reacció més immediata dels ajuntaments davant la crisi ha estat deixar de fer en primer lloc aquells esdeveniments culturals no vinculats a equipaments per tal de poder mantenir les estructures (personal, equipaments...). Aquests esdeveniments, sovint gestionats per tercers, es consignen al capítol II dels pressupostos de cultura, com també la programació dels equipaments, la qual, tot i que en menor mesura, també s'ha vist afectada per les retallades en cultura.

La major part dels casos d'equipaments directament afectats per aquestes restriccions són equipaments que encara estaven en projecte o a mig construir, que s'han aturat. Però també hi ha teatres que han retallat la programació o bé el personal, escoles de música que han pujat els preus de les quotes, museus que cerquen fórmules de col·laboració per compartir recursos, etc.

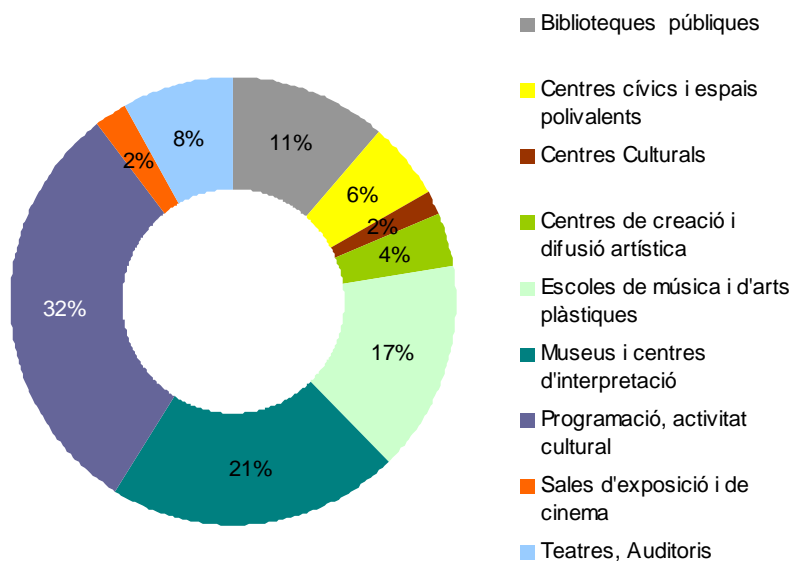
El següent mapa mostra la distribució territorial dels ajuntaments que, segons la premsa, tenen alguna dificultat per tirar endavant els seus projectes culturals, tant equipaments com esdeveniments no vinculats a equipaments. Hi apareixen també les escoles de música amb problemes.

Tal i com mostra el mapa, la crisi dels equipaments i activitats culturals afecta tota la província. N'ha quedat una mica al marge –si no de la crisi, almenys de la seva repercussió mediàtica- la part nord i oriental de la província, que es correspon aproximadament amb les comarques del Berguedà, el Bages i l'Anoia. El cas del Berguedà, cal recordar, cridava l'atenció al mapa de les inauguracions per la gran quantitat d'equipaments que s'havien estrenat en una comarca on la major part dels municipis no arriben als 5.000 habitants.

Destaca per l'altra banda la franja que comprèn els últims municipis del Baix Llobregat per la costa i els del Garraf, amb un bon nombre d'ajuntaments amb dificultats.

Així doncs, sembla clar que les càrregues imposades pel manteniment d'equipaments construïts durant el període anterior està contribuint a agreujar els efectes de la crisi als municipis: el fet que un 96% dels que han aparegut a la premsa per aquesta causa haguessin inaugurat com a mínim un equipament cultural entre 2005 i 2012 ho confirma. Dit d'una altra manera, només dos d'aquests municipis que han aparegut a la premsa per tenir dificultats per mantenir la programació o bé els equipaments culturals no havien inaugurat cap equipaments cultural en aquell període.

Impacte de la crisi sobre els equipaments i l'activitat cultural dels municipis

Font: Recull de Premsa de Cultura del Centre d'Informació i Documentació del CERC

Nota metodològica

Les dades de la premsa que apareixen en aquest document s'han recollit a través del Recull de Premsa de Cultura que elabora diàriament el Centre d'Informació i Documentació del CERC, que inclou les següents 282 publicacions:

Premsa general: 20 minutos, 3cat24.cat, ABC, ADN, Agència Catalana de Notícies, Ara, Ara. Suplement Arakids, Ara. Suplement Criatures, Ara. Suplement Tu, Avui, Cambio16, Catalunya press, Crònica.cat, Diagonalperiódico.net, Diarimés, Diario Negocio, Diario Siglo XXI.com, Directe!cat, Dirigentesdigital.com, EFE, El 7manari digital, El 9 Nou, El Confidencial, Elcorreo.com, Eldebat.cat, Eldiari.cat, eldiario.es, El Huffington Post, El Imparcial, El Mundo, El Mundo. Suplement Tendències, El País, El País. Suplement Quadern, elperiodic.com, El Periódico, El Periódico. Suplement Dominical, El Punt, El Punt Avui, El Punt Avui, El Singulardigital.cat, El Triangle, El Universal, e-Notícies, Europa Press, Hoy.es, Humania.tv, Ideal.es, Información.es, informativostelecinco.com, Lainformacion.com, La Malla, La Mañana, La Marea, La Razón, La Vanguardia, La Vanguardia.com, La Voz Libre, MÁSPúblico, Més!, MundoPress.com, Naciódigital.cat, Public/Publico, Público.es, Què!, Quelcom, Vilaweb, Vozpópuli, XarxaNotícies.cat, , Yahoo! Noticias España.

Premsa local i comarcal : aAbrera, aEsparreguera, Ajuntament de Barberà del Vallès, Ajuntament de la Roca del Vallès, Ajuntament de la Vila de Masquefa, Ajuntament de Sant Joan Despí, Ajuntament de Vallirana, Ajuntament de Veciana, aMartorell, Anoiadiari.cat, aOlesa.com, aragirona.cat, AraVallès.cat, Àrea Besòs, Arenysdemar.cat, , ATerrassa.cat, Badanotis, Baix Llobregat digital, Berguedà actual, Butlletí de Ripollet, Canarias7.es, Catvilassar.com, Cerdanyola.info, Collbato.com, Cornelladellobregat.portaldetuciudad.com, Costa de Barcelona-Maresme, Cugat.cat, Culturapenedes.cat, dBalears.cat, DBerguedà, Deia.com, Diari d'Andorra, DiarideBadalona, Diari de Girona, Diari de l'Hospitalet, Diari de Maresme, Diari de Rubí, Diari de Sabadell, Diari de Santa Coloma, Diari de Tarragona, Diaridetarragona.com, Diari de Terrassa, Diari de VilanovaDiario Córdoba, Diario de Cádiz, Diario de Las Palmas, Diario de Mallorca, Diariodesevilla.es, Diario Marítimas, Diario Sabadell, Diarivasco.com, Digital'h, Egar.cat, eixdiari, El 3 de Vuit, El Bruguers, ElBruguers.cat, El Cargol, El Diario Montañés, El llaç, ElLlobregat.com, elnortedecastilla.es, El Periódico de Aragón, El Periódico Mediterráneo, El pont d'Esplugues, El Setmanari, El Setmanari de Súria, El Ter, Elter.net, Garrafdigital.cat, Igualada.cat, Igualadadiari.com, Infoanoia.cat, Infobarcelona.cat, Infol'hospitalet.com, Infomanresa.com, Infositges.cat, Infoterrassa.cat, Infovic.com, L'Actual, L'Actualitat del Baix Montseny, L'Ajuntament informa. Santa Coloma de Gramenet, L'Eco de Sitges, L'Enllaç, L'Extra, L'Hdigital, L'Hospitalet de Llobregat, L'Independent de Sant Adrià, L'informador de Martorell, La Bústia, La Fura, Laopiniondemalaga.es, laopiniondemurcia.es, La premsa del Baix, La Revistona.cat, Lasprovincias.es, La Veu, La Veu de l'Alt Congost, La Veu de l'Anoia, Leonoticias.com, Levante-emv.com, Línia Badalona, Líniamaresme.cat, Línia Vallès, Llobregat Exprés, Ine.es, Localret, Manresainfo.cat, Maresme360, Mataró Ràdio, Més Osona, Molletamà.cat, Nasdebarraca, Noticias de Gipuzkoa, Noticiasdenavarra.com, Osona.com, Penedèsdiari.com, Penedès digital, Penedesfera, RàdioArenys.cat, Radiocalella.cat, RadioCubelles.com, Radioona.com, RàdioPalafolls.cat, RadioRubí, RadioSabadell.fm, Regió 7, Reusdigital.cat, Revista del Vallès, Revistames.cat, , Revista Roda de Ter, rtvvilafraanca.cat, Rubitv.cat, Segre, Servimedia.es, Sies, Sur.es, Tagamanent, Tasta, Tasta El Berguedà, Terrassadigital.cat, Tot Badalona, Tot Granollers, Tot Mataró, TotSantCugat.cat, Tribuna Maresme, VallèsOriental.com, Viladecans.net, Vilanova.cat, Vilanovadigital.

Publicacions sectorials i especialitzades: A*Desk, arteenlared.com, Arteinformado, Artez, Artezblai.com, Bon art, Capgros, Cinco Días, Cine&tele, Compromisoempresarial.com, Comunicacio21.cat, Comunicatur, Contrapunt, Criticart, Cuartopoder.es, Cultura21.cat, Culturaioci.com, Darabuc.cat, Descubrir, Ecodiari, Ecoticias.com, El Bloc d'Escacc, El Cultural, El Cultural.es, elEconomista, El Espectador.com, El Financiero, Suplement Cultura, Emprenemjunts, EmpresaExterior.com, Enderrock.cat, Eventoplus.com, Expansión, Finanzas.com, Forum Libertas.com, Fotogramas.es, Infoculture, IPMARK, Jot Down, L'Econòmic.cat, La Gaceta de los negocios, Suplement Cultura, Networkworld.es, Noticine.com, Núvol, Portaltic.es, Presspeople.com, PuroMarketing, Redescena.net, Revista musical catalana, Revista Omnium, rtve.es, Social.cat, Suplement Cultura, Teatralnet, Time Out Barcelona, Telepremsa, Todomusicales.com, Xarxanet.org, XTRart España.

Tant per inauguracions d'equipaments com per activitats i equipaments culturals en crisi, la cerca inclou notícies publicades entre gener de 2005 i desembre de 2012.